

Komentar in karta: 2/31

SLA V130.01 'shramba'

Matej Šekli, Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Gradivo večinoma prinaša odgovore za pomena 'prostor za shranjevanje živil', knj. *shrámba* (*ā*), in 'prostor za shranjevanje žita', knj. *kášča* (*á*), ki sta tudi predstavljena na karti. Odgovori s pomenoma 'shramba za krompir' in 'shramba za vino' so upoštevani v gradivu in na karti za V157.01 'klet'. Leksemi so le redkokdaj opremljeni s pojasnili o tem, ali se poimenovanje nanaša na prostor v hiši ali na samostojno (gospodarsko) poslopje (npr. za T213 *kašča* 'na gruntu posebna stavba'), prav tako so redki podatki o legi prostora v hiši (v pritličju, v kleti, na podstrešju, ob kuhinji).

Ker je bilo vprašanje v prvotni Ramovševi vprašalnici dvodelno (V130 shramba – izba), zapisi v zvezkih in na listkih pa pretežno brez pomenskih razlag, je bilo včasih težko ločiti odgovore za posamezni pomen, pri čemer je bilo zadnje vprašanje pri večini izpraševalcev razumljeno kot obstojško. Le izjemoma je bilo mogoče lekseme opredeliti ob primerjavi z narečnimi slovarji, npr. v T009 *ćimnata* : *štíbl̩* (Košir 2013: 'shramba' : 'sobica v podstrešju'). Nekateri prostori niso bili namenjeni samo shranjevanju živil, ampak so bila v njih tudi ležišča, npr. v T029 *hram* (»ϣ xrá:m pa so včasih ležali«), T234 *kamra* (»soba za dekleta in shramba«) in T363 *kamra* (»soba zraven kuhinje za spanje in shrambo«).

V gradivu večkrat nastopa isti odgovor za pomena 'shramba za živila' in 'klet'. Ob predpostavki, da so tudi živila za sprotno porabo hranili v kleti, je treba upoštevati tudi možnost večpomenskosti takih poimenovanj, prim. T154 *ćíęudər* (lahko spodaj ali zgoraj), Čujec Stres 2014: *klet* 1. 'soba pri kuhinji za shranjevanje živil' 2. 'soba pod hišo za shranjevanje krompirja'.

V času zapisa so bili leksemi *velb* v T037, *hram* v T135, *špajs* v T383, *kamra* v T292 in *kamura* v T376 označeni kot zastareli, *špajs* v T135 in T146 kot redek, *špajz* v T229 in T248 ter *špajza* v T366 in T368 pa kot novejša leksema.

2. Morfološka analiza

sHramba < **s̥-xorn-ɔb-a* ← **s̥-xorn-i-ti* 'shraniti' ← **s̥(n)*- 'skupaj z; od zgoraj navzdol' + *xorn-i-ti 'hraniti' ($H \geq k$ v T075, T076; $H \geq \emptyset$ v T088)

hram < *xorn-ɔ 'šotor, zgradba, hiša'

zidanica < *zid-a-n-ic-a ← *zid-a-ti 'zidati'

žitnica < *žit-ɔn-ic-a ← *žit-o 'žito'

gornji pod < **gor-ɔn-ɔ-j-ɔ pod-ɔ* ← *gor-ɔn-ɔ 'gornji, zgornji' (← *gor-ě 'gori, zgoraj') + *pod-ɔ 'tla'

- kašča** < *(*kašč*)-*a* ← srvnem. *kaste* 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. *Kasten* 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273)
- kašta** < *(*kašt*)-*a* ← srvnem. *kaste* 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. *Kasten* 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja s šć (Ramovš 1924: 273)
- kašt** < *(*kašt*)-*ɔ*
- štibeljc** < *(*štibl*)-*bc*-*b* ← *(*štibl*)-*b* ← avstr. bav. nem. *Stübel v bav. nem. izgovoru (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* 'štibelc'
- štibljica** < *(*štibl*)-*ic*-*a*
- klet** < *klēt-*ɔ*
- kletica** < *klēt-*ic*-*a*
- kelder** [kɛudər] < *(*keldr*)-*ɔ* ← pozno bav. srvnem. *kelder* za srvnem. *këllære* > *këller* 'klet' (> nem. *Keller* 'klet')
- špajž** < *(*špajž*)-*ɔ* ← avstr. bav. nem. *Speis* 'shramba' za nem. *Speise* 'jed, hrana' (pred prehodom *ž > z)
- špez** < *(*špez*)-*ɔ* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu *ž > z in pred prehodom *ei > ai)
- Špajz/Špajs** < *(*špajz/špajs*)-*ɔ* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu *ž > z in po prehodu *ei > ai) (Š ≥ s v T014, T043)
- špajža** < *(*špajž*)-*a* ← avstr. bav. nem. *Speis* 'shramba' za nem. *Speise* 'jed, hrana' (pred prehodom *ž > z)
- Špajza** < *(*špajz*)-*a* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu *ž > z) (Š ≥ s v T216); poleg *špajza* se pojavlja tudi *špejza* (v T296, T351, T355, T375), kar je lahko posledica različnega časa prevzema leksema (tj. pred diferenciacijo *ei* > *ai* v nemščini) ali posledica narečne slovenske spremembe *a* ob *j* (tip *majhen* > *mejhen*)
- špajsa** < *(*špajs*)-*a* ← avstr. bav. nem. *Speis* (po prehodu *z > s)
- špajzba**, nejasno, verjetno v zvezi s *(*špajz*)-*a* ob morebitni naslonitvi na nem. *Speisstube* 'shramba'
- špajscimer** < *(*špajscimr*)-*ɔ* ← nem. *Speisezimmer* 'jedilnica' (z bav. nem. *Speis* za nem. *Speise* 'jed, hrana' in v bav. nem. pomenu 'shramba')
- velb** < *(*velb*)-*ɔ* ← avstr. bav. nem. *Gwelb* za nem. *Gewölbe* 'obok, svod, lok'
- veLbič** < *(*velb*)-*i*-*ɔ* ← *(*velb*)-*ɔ* (L ≥ r v T323; LB ≥ bl v T334)
- špajZvelb/špajSvelb** < *(*špajzvelb/špajsvelb*)-*ɔ* ← avstr. bav. nem. *Speisgwelb 'shramba' (Z/S ≥ ∅ v T046)
- špajsvelbič** < *(*špajsvelb*)-*i*-*ɔ*
- //a//hker** < *(*axker*)-*ɔ* ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* 'odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje' (Striedter-Temps 1963: 79) (1. // ≥ w v T302; 2. // ≥ j v T305)
- ispa** < *(*jbstɔp*)-*a* ← rom. *extupa (brez lenizacije *-p- > -b-) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)

//izba < *j(ɔstɔb)-a ← rom. *extuba (z lenizacijo *-p- > -b-) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ j v T093, T098)

//izbica < *j(ɔstɔb)-ic-a (// ≥ j v T076)

kam//ra < *(kamr)-a ← srvnem. kamer (< kamere) 'izba' (> nem. Kammer 'sobica') (// ≥ b v T292)

kam//rica < *(kamr)-ic-a (// ≥ b v T090, T097, T106)

ta hišna kamrica < *t-(xyš)-ɔn-a-j-a (kamr)-ic-a ← *ta/*tɔ/*tē/*tē 'ta' + *xyš-a 'hiša' + *(kamr)-ic-a

špajzkam//ra / špajskam//ra < *(špajzkamr/špajskamr)-a ← nem.

Speisekammer 'shramba' z bav. nem. Speis za nem. Speise 'jed, hrana' in v avstr. bav. nem. izgovoru (// ≥ b v T267)

hiša < *(xyš)-a ← stvnem. hūs *[hūš] 'hiša' (> nem. Haus 'hiša')

kajža < *(kajž)-a ← bav. nem. Kaise, Kaische, Keische 'kajža, koča' (pred bav. nem. onezvenečenjem *ž > š)

hištrna < *(xištrn)-a ← srvnem. phistrīne 'pekarna'

čaniba < *(tanib)-a ← furl. cjanive 'klet'

čanibica < *(tanib)-ic-a

kam//arin, kamerin < *(kamarin/kamerin)-ɔ ← furl. camarin, ben. it. camarin, camerin, it. camerino 'sobica' (// ≥ b v T116, T118, T121, T123)

kamarinič, kamerinič < *(kamarin/kamerin)-it-ɔ

granar < *(granar)-ɔ ← furl. granâr, ben. it. *granar 'shramba', pri čemer ni jasno, kako je bil leksem iz romanskih jezikov lahko prevzet v prekmursko slovenščino

volt < *(volt)-ɔ ← furl. volt 'obok'

čašt < *(tašt)-ɔ ← furl. cjast 'kašča'

kanava < *(kanav)-a ← furl. caneve, ben. it. canava, canova '(vinska) klet'

šaLVaroBa < *(šalvarob)-a ← it. salvaroba 'garderoba' (L ≥ r v T102; V ≥ Ø v T103; V ≥ b v T073; B ≥ v v T085)

magazin < *(magazin)-ɔ ← knj. slov. magazin (← nem. Magazin ali it. magazzino 'skladišče')

ripoštiljo < *(ripoštiljo)-Ø ← it. ripostiglio 'shramba'

kužina < *(kužin)-a ← furl. cusina 'kuhinja'

kantina < *(kantin)-a ← furl. cantine, it. cantina 'klet'

zadnja kuhinja < *zad-ɔn-a-j-a (kuxyn)-a ← *zad-ɔn-ɔ 'zadnji' (← *zad-ɔ 'zadnja stran') + *(kuxyn)-a 'kuhinja' (← stvnem. kuhhina, srvnem. kuchin 'kuhinja' (> nem. Küche 'kuhinja'))

kimnata < *(kimnat)-a ← rom. *caminata 's kaminom opremljena soba'

čumNata < *(čumnat)-a ← rom. *caminata 's kaminom opremljena soba' (MN ≥ n v T198) (Ramovš 1924: 94–96)

kamura < *(kamur)-a, nejasno, morda v zvezi s *(kamr)-a (← srvnem. kamer (< kamere) 'izba' (> nem. Kammer 'sobica')) (prim. ERHSJ II: 24, kàmara)

jambrhca, nejasno

hrmanjek, nejasno, morda v zvezi s *hram* (< *xorm-ъ 'šotor, zgradba, hiša')

3. Posebnosti kartiranja

S črnimi simboli so kartirani leksemi s pomenom 'prostor za shranjevanje živil', z rdečimi pa leksemi s potrjenim pomenom 'prostor za shranjevanje žita'.

Kot enkratnice so kartirani leksemi *špajsa* v T018, *špajža* v T030, *volt* v T056, *kantina* v T062, *kužina* v T082, *ripoštiljo* v T137, *zidanica* v T172, *žitnica* v T201, *magazin* v T250, *kajža* v T299 in *špajž* v T388.

Kot enkratnica s *čanib-* je kartiran leksem *čaniba* v T057.

Kot enkratnica s *kamarin-* je kartiran leksem *kamarinič* v T090.

Kot enkratnica s *kašt-* je kartiran leksem *kašt* v T335.

Kot enkratnica s *špajsvelb-* je kartiran leksem *špajsvelbič* v T354.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kamra* v T002, *izbica* in *shramba* v T076, *kamrica* v T090, *shramba*, *jambrhca*, *kamrica*, *klet* in *kletica* v T097, *klet* in *špajza* v T102, *kantina* v T112, *shramba* (knjižno) v T136, *hram* v T155, T158 in T166, *kašča* v T172, *zidanica* v T183, *špajza* in *shramba* v T187, *špajz/špajs* v T219, *špajz* v T223, *kamra* in *hištrna* v T234, *kelder* v T236 in T239, *špajza* v T247, *kašča* v T250, *špajz/špajs* v T267 in T300, *kašta* v T312, *shramba* v T316, nerelevantni odgovor *lesa* 'shramba za prekajeno meso' v T335, *kašta* v T346, *špajzvelb* v T353, *hrmanjek* in nerelevantni odgovor *ehar* 'shramba, sušilnica za meso na podstrešju' v T355, *špajza* in *kamra* 'soba zraven kuhinje za spanje in shrambo' v T363 in T368, *špajza* v T370, *kamura* v T376, *zadnja kuhinja* v T381, *shramba* v T388 in *špajz/špajs* v T392. Kot nerelevantni so kartirani odgovori *šporča* 'prostor ob kuhinji za pomivanje posode in shranjevanje opreme' v T082, *nesem spravit* v T137, *shramba* (»ni prostor«) v T152, *lesa* 'shramba za prekajeno meso' v T338 in *mesinja* 'shramba za meso' v T385.

4. Uporabljena dodatna literatura

Čujec-Stres 2014; Furlan 2009; Horvat 2014; Košir 2013; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj

SLA: V157.01 *klet* (2/32) – V157A.01 *klet* za shranjevanje krompirja in V157B.01 *klet* za shranjevanje vina; OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: 529 *kašča*; ALI: /; ASLEF: 548 *kašča*; HJA: /; ÚMNYA: /

6. Etnološka osvetlitev

Shramba je prostor za shranjevanje živil, večjih posod in drobnega orodja. Shrambe so bile pogosto umeščene tik ob kuhinji ali pa so vrata v shrambo vodila iz veže. Shrambe so lahko tako kot drugi deli hiše zgrajene iz lesa, kamna, opeke, nabite ilovice in drugih gradiv. Pri hišah večjih kmetov so bile kuhinje, veže in shrambe obokane,

zato se je ponekod takšne shrambe oprijelo ime *velbič* (Grobelškova hiša v Zastranju). V kmečkih hišah so shrambe osvetljevale line ali s kovanimi mrežami zavarovana (manjša) okna. V shrambah so gospodinje večinoma hranile jedi in živila, saj je bila shramba primerno hladna, ponavadi postavljena na čim bolj osojen del hiše. Funkcijo shrambe so lahko vsaj za del živil prevzeli tudi drugi prostori v pritličnem delu hiše, in sicer *klet*, *čumnata* (Gorenjsko), *zadnja* ali *mala hiša* (vzhodna Slovenija), *hišica* (Spodnja Savinjska dolina). Shrambe so bile eden od prostorov tudi v stanovanjskih hišah in družinskih stanovanjih v mestih in trgih. Zlasti stavbe s konca 19. stoletja so večinoma že imele shrambe, ki so imele le vrata in zračne line, niso pa imele oken.

Prim.: SEL 2004

7. Skica

